

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för administration, handel och varuhantering (förslag till ändrad benämning *programmet för handel och service*)

Programmet för handel och service är ett yrkesinriktat program. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete inom handel och service.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra arbetsuppgifter inom handel och service där kommunikation är centralt. Handel och service omfattar till exempel försäljning, marknadsföring, kundservice, produktkunskap samt varuhantering. Utbildningen ska bidra till att främja och utveckla elevernas tilltro till sin egen förmåga, nyfikenhet, självständighet, samarbetsförmåga och vilja att ta ansvar och omsätta idéer i praktisk handling. Utbildningen ska dessutom utveckla elevernas förståelse av hur lokala, nationella och globala förhållanden och förutsättningar påverkar handel och service.

Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Eleverna ska ges möjlighet att utifrån ett etiskt förhållningssätt delta i diskussioner och värdera egna och andras synpunkter. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att formulera och kommunicera synpunkter och budskap både muntligt och skriftligt samt med hjälp av olika medier. Utbildningen ska dessutom utveckla elevernas kunskaper om informationssökning och källkritik samt färdigheter i att använda digital teknik på ett situationsanpassat sätt.

Utbildningen ska även utveckla elevernas kunskaper om lagar och andra bestämmelser inom arbetsområdet. Utbildningen ska ge kunskaper om arbetsrätt och om arbetsmiljöns betydelse för fysisk och psykosocial hälsa samt om hur samverkan för att skapa goda och jämlika arbetsförhållanden kan ske.

Med utgångspunkt i praktiskt arbete med vanligt förekommande arbetsmoment inom handel och service ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin handlingsberedskap och initiativförmåga. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter och metoder. Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om vilka konsekvenser hantering och val av material får för människor och miljö och på så sätt ge eleverna möjligheter att arbeta på ett sätt som främjar hållbar utveckling.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom till exempel handel och service.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter

inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

UTKAST

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för estetiska verksamheter

Programmet för estetiska verksamheter ska ge eleverna kunskaper om olika estetiska uttrycksformer. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete inom olika områden där estetiska färdigheter och kommunikativa förmågor tas till vara, till exempel inom kultur, omsorg och handel. Programmet ska även kunna leda till fortsatta studier, till exempel inom folkbildningen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i olika estetiska uttryck. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att samarbeta och kommunicera med andra människor. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att kommunicera tankar och idéer med hjälp av estetiska uttrycksformer samt i tal och skrift. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper om människan i samtiden, i historien och i världen utifrån konstnärliga och kulturella perspektiv. Genom såväl estetiska som andra kunskapsområden ska eleverna utveckla sina kunskaper om demokrati, jämställdhet och hållbar utveckling. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att använda digitala verktyg, lösa problem och källkritiskt värdera estetiska uttryck och information.

Utbildningen ska ge eleverna möjligheter att skapa, uppleva, beskriva och tolka konst och kultur. Eleverna ska också ges möjligheter att reflektera över egna och andras arbeten. Gemensamma projekt ska bidra till samverkan mellan olika estetiska uttrycksformer och till att eleverna ges möjligheter att omsätta idéer och kunskaper i praktisk handling. Praktiska moment och studiebesök ska ingå i utbildningen för att ge eleverna möjligheter att utveckla ett estetiskt intresse och förhållningssätt. Arbetsmiljö och säkerhet ska ingå i utbildningen för att främja en god hälsa och förebygga arbetsskador. Utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas förmåga att identifiera risker i arbetsmiljön samt arbeta på ett ergonomiskt och säkert sätt på egen hand och tillsammans med andra.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom områden där estetiska färdigheter och kommunikativa förmågor tas till vara eller kan leda till fortsatta studier, till exempel inom folkbildningen.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för fastighet och byggnation

Programmet för fastighet och byggnation är ett yrkesinriktat program. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete med till exempel tillsyn, underhåll och reparationer av fastigheter och omgivande miljöer. Kunskaperna kan användas även för annat arbete som kan kopplas till utbildningsområdet, till exempel fack- och detaljhandel.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra grundläggande arbetsuppgifter inom fastighet och enklare byggnation. Skötsel av fastigheter innefattar tillsyn över lokaler och underhåll av fastigheter med omgivande miljöer. Underhåll kan bland annat innebära enklare renoverings- och reparationsarbeten. Tillsyn över och skötsel av lokaler kan till exempel innebära lokalvård, källsortering och återvinning av material. Arbete i utemiljöer kan till exempel vara enklare markarbete eller förberedande och vårdande arbeten när det gäller gröna ytor, planteringar eller platt- och stenbeläggningar. Arbetsuppgifter inom byggnation kan till exempel vara enklare byggnadsarbete, måleriarbeten och reparationer av byggnader. Andra arbetsuppgifter som kan kopplas till programmets utbildningsområden kan till exempel vara inom bygghandeln eller återbruk.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att planera och genomföra samt i förekommande fall utvärdera och dokumentera olika arbetsuppgifter och olika arbetsmoment. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att kunna välja, använda och vårda material, verktyg och maskiner som är relevanta för uppgiften samt att lösa de problem som uppstår i det dagliga arbetet. Arbetsuppgifter inom yrkesområdet ställer också krav på social förmåga och känsla för service. Därför ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att kommunicera och samverka med andra människor. Utbildningen ska utveckla elevernas serviceförmåga, kvalitetsmedvetenhet och kreativitet. Utbildningen ska också bidra till att främja elevernas tilltro till sin egen förmåga, nyfikenhet, självständighet, samarbetsförmåga samt vilja att ta ansvar och omsätta idéer i praktisk handling.

Utbildningen ska ge kunskaper om arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser så att arbetet ska kunna genomföras på ett ergonomiskt, hälsosamt och säkert sätt för att förebygga olyckor, förslitningar och andra arbetsskador. Arbetsmiljö och säkerhet ska ha en central roll i utbildningen. Utbildningen ska öka elevernas medvetenhet kring frågor som handlar om miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet samt utveckla deras förmåga att omsätta dessa kunskaper i praktisk handling. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om miljöpåverkan, effektiv resursanvändning, återvinning, kretslopp och kreativt återbruk så att de kan arbeta på ett sätt som främjar hållbar utveckling. Utbildningen ska vidare utveckla elevernas förmåga att använda tidsenliga metoder, till exempel digital teknik, samt andra hjälpmedel. Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa människors möjlighet att forma såväl samhället som sina egna liv samt öka elevernas handlingsberedskap i verkliga situationer under utbildningen och fortsatt arbetsliv.

Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar och jämställdhet ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur kön, relationer och sexualitet framställs och bemöts i olika sammanhang.

Utbildningen ska ge eleverna möjligheter att reflektera över sina egna arbetsprocesser samt kritiskt granska och utvärdera arbetet i relation till kvalitets- och säkerhetskrav. Färdighetsträning inom yrkesområdet ska vara en huvudsaklig del av utbildningen och ska genomföras på ett sådant sätt att eleverna ges möjlighet att utveckla förmågan att planera och utföra uppgifter så självständigt som möjligt. Eleverna ska i alla ämnen arbeta med att utveckla sitt språk och få möjlighet att diskutera, uttrycka ståndpunkter och argumentera. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att söka, sortera och bearbeta information med ett kritiskt förhållningssätt.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning eller breddning och kan bidra till kunskaper för arbete inom till exempel tillsyn och underhåll av fastigheter och omgivande miljöer eller annat arbete som kan kopplas till utbildningsområdet.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för fordonsvård och godshantering

Programmet för fordonsvård och godshantering är ett yrkesinriktat program. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för att utföra arbetsuppgifter inom fordonsvård eller godshantering.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra enklare arbetsuppgifter inom fordonsvård och underhåll, lagerhållning eller godshantering. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att planera samt välja och använda verktyg, material och metoder för att utföra arbetsuppgifter och arbetsmoment med hänsyn till kvalitet och säkerhet. Eleverna ska dessutom ges möjlighet att utveckla förmåga att genomföra olika arbetsuppgifter på ett sätt som främjar hållbar utveckling. Utbildningen ska även bidra till att eleverna utvecklar förståelse av hur teknikutveckling och nya förutsättningar kan skapa förändrade villkor för yrkesområdet.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att söka, bearbeta och använda information med hjälp av manualer, instruktioner och digitala informationssystem på det sätt som arbetsuppgifterna kräver. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper om lagar och andra bestämmelser inom det valda yrkesområdet för att kunna identifiera risker i sin arbetsmiljö och förebygga arbetsskador.

Med utgångspunkt i praktiskt arbete ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om material, teknisk utrustning och metoder. Utbildningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper för att så självständigt som möjligt kunna planera och genomföra arbetsuppgifter samt bedöma resultatet av arbetet. Utbildningen ska dessutom ge eleverna möjlighet att diskutera och reflektera över sitt eget lärande utifrån olika arbetsuppgifter. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla initiativförmåga, idérikedom och företagsamhet samt förståelse av branschens olika möjligheter.

Utbildningen ska stimulera eleverna att nyfiket söka kunskap och till livslångt lärande. Dessutom ska eleverna ges möjlighet att utveckla tilltro till sin egen förmåga att aktivt delta i såväl samhälls- som arbetsliv. Utbildningen ska även åskådliggöra olika erfarenheter i förhållande till yrkesområdet och ge eleverna möjlighet att reflektera över hur normer om bland annat kön kan styra uppfattningar och strukturer. På så sätt ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att överväga olika handlingsalternativ oavsett grupptillhörighet och traditioner. Utbildningen ska även ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att hantera och utveckla goda relationer med både medarbetare och kunder.

Utbildningen ska också bidra till att eleverna i sin kommunikation utvecklar förmåga att använda ett språkbruk som är anpassat till olika situationer som kan uppkomma inom yrkesområdet och ett ordförråd som är relevant för området. Kommunikationen ska präglas av grundläggande demokratiska värderingar.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom området fordonsvård och underhåll, till exempel tvätt och underhåll av fordon samt enklare byten av servicedelar eller inom området godshantering, till exempel enklare hantering av varor och gods i butik och på lager.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för hantverk och produktion

Programmet för hantverk och produktion är ett yrkesinriktat program. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete inom till exempel materialbearbetning, industriell produktion och underhåll i verkstad.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra arbetsuppgifter på ett säkert sätt inom hantverk och produktion. Arbetsuppgifter inom yrkesområdet kan vara produkttillverkning, montering och sammanfogning samt underhåll i verkstad, som innefattar ordning och skötsel av material och verktyg. För arbete inom yrkesområdet ska eleverna utveckla kunskaper om produktionsprocessen från idé till färdig produkt samt om utrustningens funktion, användningsområde och skötsel. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas medvetenhet om hur färg och form inverkar på upplevt resultat. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att välja och använda verktyg, material och tekniker samt kunskaper om hållbar utveckling. Digitala tekniker som kan användas i den aktuella produktionskedjan eller för att genomföra arbetsuppgiften ska ingå i utbildningen.

Utbildningen ska stimulera nyfikenhet, kreativitet och initiativförmåga samt främja elevernas tilltro till sin egen förmåga. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt och ta ställning i olika samhällsfrågor för att kunna delta aktivt i samhällslivet. Arbetsmiljö och säkerhet ska ha en central roll i utbildningen för att främja en god hälsa för både individ och grupp samt för att förebygga olyckor och arbetsskador. Utbildningen ska därför ge kunskaper om arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser så att arbetet ska kunna genomföras på ett ergonomiskt, hälsosamt och säkert sätt.

Med utgångspunkt i praktiskt arbete ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att utföra olika arbetsmoment samt förståelse av det egna arbetets betydelse i produktionskedjan. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att samarbeta och medverka till det gemensamma resultatet. Färdighetsträning inom yrkesområdet ska vara en väsentlig del av utbildningen och genomföras såväl självständigt som i samverkan med andra. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att samverka inom yrkesområdet och använda ett språk som är relevant för sammanhanget. Utbildningen ska vila på grundläggande demokratiska värderingar med respekt för alla människors olikheter, däribland kön och kulturell bakgrund.

Eleverna ska få kunskaper om material och teknik så att de kan arbeta på ett sätt som främjar hållbar utveckling. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att arbeta med både nya och beprövade material och arbetsmetoder samt att planera, genomföra, dokumentera, utvärdera och utveckla både det egna och det gemensamma arbetet.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom till exempel montering, sammanfogning, materialbearbetning eller underhåll i verkstad.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

UTKAST

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för hotell, restaurang och bageri

Programmet för hotell, restaurang och bageri är ett yrkesinriktat program. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete med till exempel service, matlagning, bakning samt hantering och försäljning av färskvaror och livsmedel.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i service och bemötande inom besöksnäringarna samt i matlagning, bakning och servering. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om livsmedel, hygien, näringslära och specialkost för olika ändamål. Utbildningen ska även utveckla elevernas kunskaper om besöksnäringen som helhet med fokus på kost och logi samt utveckla deras förståelse av kundernas förväntningar på service och bemötande. Inom programmets yrkesområden genomförs flertalet arbetsuppgifter i samverkan med andra. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra oavsett kön, bakgrund, ålder, position eller kompetens. Utbildningen ska även bidra till att eleverna utvecklar förmåga att så självständigt som möjligt planera, genomföra och avsluta arbetsuppgifter med hänsyn till säkerhet, miljö och ekonomi. I det praktiska arbetet ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda lämpliga verktyg, däribland digitala. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas nyfikenhet och lust till fortsatt lärande inom yrkesområdet samt främja personlig utveckling.

Inom besöksnäringen erbjuds ofta lokala evenemang, upplevelser och produkter till besökande gäster. Därför ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om närproducerade livsmedel och lokala traditioner. Utbildningen ska dessutom utveckla elevernas förmåga till service och bemötande gentemot gäster, kunder och arbetskamrater. Därför ska utbildningen också utveckla elevernas kommunikativa färdigheter. Vidare ska utbildningen bidra till att eleverna utvecklar förmåga att använda ett språkbruk och ett ordförråd som är anpassat till olika situationer som kan uppkomma inom yrkesområdet.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att göra val med hänsyn till etik och hållbar utveckling. Den ska också ge eleverna kunskaper för att arbeta arbetsmiljöriktigt, säkert och i enlighet med lagar och andra bestämmelser inom yrkesområdet. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att värdera information samt delta i diskussioner om till exempel kost, hälsa och relationer för att kunna göra underbyggda val.

Genom praktiskt arbete ska eleverna ges möjlighet att utveckla förmåga att genomföra olika arbetsmoment med traditionella och moderna metoder. Eleverna ska dessutom ges möjlighet att utveckla förmåga att ta initiativ, kommunicera och samverka med andra samt agera serviceinriktat. Eleverna ska också ges möjlighet att reflektera över och diskutera hur tradition och kultur påverkar människor samt deras efterfrågan på service och bemötande.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom till exempel hotell, restaurang, storkök, bageri och konditori eller med färskvaror i butik.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

UTKAST

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för hälsa, vård och omsorg

Programmet för hälsa, vård och omsorg är ett yrkesinriktat program. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete till exempel inom fritidssektorn, förskola eller äldreomsorg.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra arbetsuppgifter inom friskvård, förskola, vård och omsorg, till exempel hushållsarbete, lokalvård samt stöd i unga och äldres vardag och utevistelse. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om hur levnadsvanor påverkar människors hälsa samt utveckla elevernas förståelse av hur lokala, nationella och globala förhållanden och förutsättningar påverkar människan. Utbildningen ska även utveckla elevernas kunskaper om förskolebarns lärande. För att eleverna ska ges möjlighet att utveckla en tilltro till sin egen förmåga och en trygghet i sin yrkesidentitet ska utbildningen stimulera och främja elevernas kreativitet och initiativförmåga.

Centralt i utbildningen är en helhetssyn på människan och alla människors lika värde. Med utgångspunkt i grundläggande demokratiska värderingar ska utbildningen bidra till elevernas utveckling till ansvarskännande människor som deltar aktivt i arbets- och samhällslivet. Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att kommunicera och möta människor utifrån ett demokratiskt, etiskt och jämställt förhållningssätt. Utbildningen ska även utveckla elevernas kunskaper om lagar och andra bestämmelser inom programmets yrkesområden hälsa, vård och omsorg samt om hur arbetet kan utföras på ett sätt som främjar hållbar utveckling.

Utbildningen ska ge kunskaper om och insikter i arbetsmiljöns betydelse för fysisk, psykisk och social hälsa samt om hur samverkan kan ske för att skapa goda och jämlika arbetsförhållanden. Utbildningen ska också ge kunskaper om arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser så att arbetet ska kunna genomföras på ett ergonomiskt, hälsosamt och säkert sätt för att förebygga förslitningar och andra arbetsskador.

Kännetecknande för de verksamheter som programmet utbildar för är att samverkan, samarbete och kommunikation mellan människor är viktigt. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att utveckla dessa förmågor genom att lösa uppgifter och utföra praktiska arbetsmoment i samarbete med andra, men också så självständigt som möjligt. Dessutom ska utbildningen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om informationssökning och källkritik samt bidra till att utveckla elevernas förmåga att använda digitaliseringens möjligheter inom för utbildningen relevanta arbetsområden.

Verksamheternas betoning på arbete med människor innebär att ett etiskt förhållningssätt och demokratiska värden ska genomsyra utbildningen. Eleverna ska också ges möjlighet att reflektera över och diskutera sociala och kulturella frågor. Utbildningen ska bidra till att främja elevernas självförtroende, nyfikenhet, självständighet, samarbetsförmåga och vilja att ta ansvar och omsätta idéer i praktisk handling.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom till exempel fritidssektorn, förskola och äldreomsorg.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

UTKAST

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för samhälle, natur och språk

Programmet för samhälle, natur och språk ska ge eleverna kunskaper inom samhällskunskap, naturkunskap och språk. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete inom till exempel service och handel eller inom andra områden där kunskaper om samhälle och natur samt kommunikativa färdigheter används. Programmet ska även kunna leda till fortsatta studier, till exempel inom folkbildningen.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om samhälle, individ och natur samt om hur de påverkar och påverkas av varandra ur ett lokalt, nationellt och globalt perspektiv. Utbildningen ska också ha ett historiskt perspektiv för att ge eleverna möjlighet att förstå förhållandena i dagens samhälle och kunna orientera sig inför framtida samhällsförändringar. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om människors livsvillkor samt förmåga att ta ställning i olika samhällsfrågor och härigenom aktivt delta i samhällslivet. Utbildningen ska stimulera elevernas nyfikenhet och vilja att ta till sig nya kunskaper, samt främja såväl initiativförmåga och kreativitet som kritiskt förhållningssätt.

Utbildningen ska utveckla elevernas naturvetenskapliga kunskaper om livets villkor och om sammanhangen i naturen. Utbildningen ska också belysa teknikens roll i samspelet mellan människa och natur samt utveckla elevernas kunskaper om arbetsmiljö och hållbar utveckling. Vidare ska utbildningen ge språkliga kunskaper för såväl kommunikation som lärande. Arbetsmiljö och säkerhet ska ingå i utbildningen för att främja en god hälsa och förebygga arbetsskador. Utbildningen ska bidra till att utveckla elevernas förmåga att identifiera risker i arbetsmiljön samt arbeta på ett ergonomiskt och säkert sätt på egen hand och tillsammans med andra. Vidare ska hälsa och välbefinnande samt sexualitet, samtycke och relationer inkluderas som viktiga delar i utbildningen.

Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om att använda digitala verktyg och med ett kritiskt förhållningssätt använda digitala medier för kommunikation och lärande i vardagen och arbetslivet. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla sina förmågor och intressen med samma möjligheter och på lika villkor, oberoende av kön eller kulturell bakgrund.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla förståelse av människors agerande såväl som individer som i grupp. Vidare ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att arbeta självständigt samt, utifrån grundläggande demokratiska värderingar, även samverka med andra. Moment som fältstudier och studiebesök ska ingå i utbildningen för att ge eleverna möjligheter att utveckla en natur- och samhällsvetenskaplig förståelse.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom områden relaterade till samhälle, natur och språk eller leda till fortsatta studier till exempel inom folkbildningen.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom ett yrkesområde. Det ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.

UTKAST

Skolverkets förslag om ändrade program mål för programmet för skog, mark och djur

Programmet för skog, mark och djur är ett yrkesinriktat program. Efter avslutat program ska eleverna ha kunskaper för arbete med till exempel skötsel, service och produktion inom naturbrukssektorn.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i att utföra avgränsade arbetsuppgifter och arbetsmoment inom naturbruk på ett ändamålsenligt och säkert sätt. Naturbruk innefattar de olika verksamheter som nyttjar och förvaltar naturresurser. Det kan till exempel vara produktion av livsmedel, växtmaterial och träråvara. Andra verksamheter är natur- och landskapsvård, arbete med djur, arbete med park- och trädgårdsmiljöer samt försäljning av varor och tjänster. Även verksamheter som syftar till rekreation och naturupplevelser ingår.

Att bruka naturen på ett sätt som främjar hållbar utveckling och vårdar miljön ställer krav på respekt för det levande och naturens mångfald. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om ekologiska samband i naturen och om växter och djur. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att välja, använda och vårda verktyg som används inom naturbruk samt att hantera och sköta teknisk utrustning på en grundläggande nivå. Dessutom ska eleverna ges möjlighet att använda digital teknik och andra hjälpmedel relevanta för yrkesområdet. Arbetsmiljö och säkerhet ska ha en central plats i utbildningen för att främja en god hälsa och förebygga arbetsskador. Utbildningen ska också utveckla elevernas kunskaper om hur lagar och andra bestämmelser tillämpas inom aktuella arbetsuppgifter.

Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att reflektera över hur människan kan bruka naturen för hållbar utveckling. Dessutom ska eleverna ges möjlighet att reflektera över hur olika faktorer påverkar förutsättningarna för alla människor att arbeta och utvecklas på lika villkor inom naturbrukets olika yrken, oavsett kön, ålder eller bakgrund. Med utgångspunkt i praktiskt arbete med skötsel, service och produktion inom naturbruk ska utbildningen utveckla elevernas förmåga att utföra arbetsuppgifter på ett ansvarsfullt, etiskt och säkert sätt. Eleverna ska ges möjlighet att så självständigt som möjligt planera och genomföra arbetsuppgifter och bidra till att lösa uppkomna problem.

Utbildningen ska stimulera elevernas lust att lära och bidra till att utveckla individens tilltro till sin egen förmåga. Färdighetsträning inom yrkesområdet ska därför vara en väsentlig del av utbildningen. Eleverna ska också ges möjlighet att samarbeta under ledning, genomföra arbetsuppgifter och värdera resultatet av arbetet med hänsyn till kvalitet, miljö och etik.

Utbildningen ska bidra såväl till elevernas personliga utveckling som till förmåga att delta aktivt i samhälls- och arbetslivet. Utbildningen ska därför utveckla elevernas förmåga att kommunicera och samverka inom yrkesområdet samt att uttrycka tankar och åsikter utifrån ett öppet och respektfullt förhållningssätt. Utbildningen ska också ge eleverna möjlighet att söka och bearbeta information samt att diskutera och ta ställning till olika handlingsalternativ i varierande arbetssituationer.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Programmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Programfördjupningen möjliggör fördjupning och kan bidra till kunskaper för arbete inom till exempel lantbruk, skogsvård och trädgård eller med djur.

Mål för gymnasiesärskolearbetet

Gymnasiesärskolearbetet ska visa att eleven är förberedd för ett yrkesområde som programmet är inriktat mot. Det ska visa elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiesärskolearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven så självständigt som möjligt eller tillsammans med en handledare planerar, genomför och utvärderar sin uppgift.